

как иностранному свидетельствует умение студентов выбирать соответствующий реальной ситуации общения тип профессионально-ориентированного дискурса, правильное построение дискурса с учетом коммуникативного фона и участников общения, знание и правильное употребление лексического материала.

ЛІТАРАТУРА:

1. Арутюнова, Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь; гл. ред. В.Н. Ярцева – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Исаева, О. Н. Сущность профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов-нефилологов / О. Н. Исаева // Педагогика. Вестник Самарского государственного университета. – 2008. – № 1. – С. 286–294.
3. Карасик, В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

АСАБЛІВАСЦІ ПРАВЯДЗЕННЯ АЛІМПІАДЫ ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ “БЕЛАРУСКАЯ МОВА (ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)” У ТЭХНІЧНЫХ ВНУ

Бунас А. У.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт харчовых і хімічных тэхналогій

Алімпіядны рух у цяперашні час набывае папулярнасць, можна нават адзначыць аднаўленне традыцый мінулых гадоў, калі стаць студэнтам універсітэта магчыма было за доўгі час да ўступнай кампаніі. Пастановай Міністэрства адукацыі ад 12 жніўня 2022 г. № 264 зацверджана Палажэнне аб парадку правядзення ўніверсітэцкіх алімпіяд, пераможцы якіх (дыпламы I, II, III ступені) маюць права залічэння без уступных выпрабаванняў.[1] Такія алімпіяды будуць праводзіцца ў навучальным годзе, які пачынаецца з 1 верасня і завяршаецца ў год прыёму ў ВНУ Рэспублікі Беларусь. Адзначаныя меры з’яўляюцца неабходнымі і своєчасымі, бо колькі год назіраецца становішча, калі здольныя і матываваныя абітурыенты ўжо ў сакавіку-красавіку становяцца студэнтамі расійскіх ВНУ па выніках унутраных алімпіяд і нават не спрабуюць паступаць у беларускія ўстановы. Прадстаўнікі расійскіх універсітэтаў практыкуюць выязныя алімпіядныя мерапрыемствы ў беларускіх ліцэях і гімназіях, каб адразу на месцах зацікавіць пераможцаў выдатнымі перспектывамі і ўмовамі паступлення.

У цяперашні час Міністэрства адукацыі зацвердзіла парадак правядзення інтэлектуальных спаборніцтваў. Мэта – выяўленне і прыцягненне ў вышэйшыя ўстановы маладых людзей, накіраваных на высокі ўзровень адукацыі, якія валодаюць якасцямі даследчай, пазнавальнай і дзелавой актыўнасці,

праяўляюць ініцыятыву, развіваюць асабістыя профільныя і творчыя здольнасці.

Прадметныя алімпіяды карысныя не толькі як сродак паступлення ў вышэйшую навучальную ўстанову. Яны з'яўляюцца моцным матыватарам набыцця ведаў і для студэнцкай моладзі. Ідэя правядзення прадметных алімпіяд далёка не новая, і наш універсітэт падтрымліваў алімпіядны рух задоўга да міністэрскіх пастаноў. У Беларускай дзяржаўнай універсітэце харчовых і хімічных тэхналогій кожны студэнт на працягу года мае магчымасць праявіць сябе ў інтэлектуальных спаборніцтвах па самых розных дысцыплінах, як профільных, так і агульнаадукацыйных. Алімпіяда выхоўвае ў сваіх удзельніках дух саперніцтва і здаровай канкурэнцыі, якія дазваляюць праявіць лепшыя якасці, што ва ўмовах сучаснай эканомікі і ў становішчы на рынку працы толькі ўмацоўвае іх пазіцыі. Акрамя таго, алімпіяда з яе нестандартнымі заданнямі развівае імкненне да новых ведаў, спрыяе дасягненню новых вынікаў і ўдасканаленню сваіх навыкаў.

Алімпіяда па беларускай мове штогадова праводзіцца кафедрай гуманітарных дысцыплін у Беларускай дзяржаўнай універсітэце харчовых і хімічных тэхналогій. Яна садзейнічае папулярызацыі сярод студэнцкай моладзі дадзенай дысцыпліны, выклікае зацікаўленасць у навучэнцаў, што маюць здольнасці да засваення адпаведнай прафесійнай вобласці і самарэалізацыі ў ёй. Галоўнай мэтай правядзення алімпіяды з'яўляецца ўзмацненне нацыянальнай самасвядомасці і цікавасці да роднай мовы.

Таму алімпіяда прызначана вырашаць шматлікія агульнаадукацыйныя задачы. Напрыклад;

- авалоданне беларускай мовай як сродкам зносін інструментам пазнання ў іншых навуковых галінах;
- ўзмацненне цікавасці да дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)»;
- сістэматызацыя і паглыбленне ведаў беларускай мовы, яе законаў, нормаў, стыляў;
- развіццё творчых здольнасцяў, паглыбленне тэарэтычных ведаў і практычных уменняў;
- садзейнічанне самарэалізацыі асобы.

У адрозненні ад алімпіяднага руху ў сферы сярэдняй адукацыі заданні алімпіяд вышэйшай школы накіраваныя на паглыбленне лінгвістычных ведаў у межах дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», што прадугледжвае ўкараненне ў практыку кампетэнтнаснага падыходу, які дазваляе фарміраваць у студэнтаў здольнасці выкарыстоўваць набытыя веды на практыцы. Значная ўвага надаецца правапісу і граматычным зменам тэрмінаў і прафесійных слоў, правільнаму ўжыванню форм лічэбнікаў, асаблівасцям дзеяслоўнага кіравання на прыкладзе фармулёвак афіцыйна-справавой перапіскі, засвойваюцца значэнні і прыёмы ўжывання спецыяльных слоў. Асобна адпрацоўваюцца навыкі тэхнічнага перакладу, што спрыяе авалоданню навыкамі карыстання навуковай лексікай у межах выбранай прафесіі. Таксама

присутнічаюць заданні на ўменні складаць дакументы на беларускай мове, што дазволіць будучым інжынерам уключаць атрыманыя навыкі ў сваю працу. Алімпіяда складаецца з лінгвістычнага конкурса, які ўключае пісьмовыя заданні павышанай складанасці па розных раздзелах дысцыпліны і тэхнічны пераклад па спецыялізацыі ўстановы адукацыі.

Так як у нашай навучальнай установе не праходзяць падрыхтоўку студэнты гуманітарнага профілю, то ў алімпіядных конкурсах адсутнічаюць заданні на валоданне мастацкім словам, такія як вуснае выказванне і водгук на прачытаны тэкст. Але прадугледжана творчае заданне: навуковае паведамленне, у якім удзельнікі алімпіяды павінны пацвердзіць ці, наадварот, аправергнуць выпадкова атрыманы навуковы факт, даказаць сваю думку і зрабіць вынік. Гэта заданне можна аднесці да кампетэнтнасна арыентаваных, бо яно патрабуе ад студэнтаў навыкаў валодання дзелавым маўленнем, самастойнай пабудовы выказванняў, вучыць прыёмам вядзення прадметных дыскусій. Больш за тое, навуковае паведамленне спрыяе фарміраванню ў студэнтаў шырокага кругагляду, уменню вызначаць міжпрадметныя сувязі паміж дысцыплінамі, фармуляваць уласную думку і прыводзіць аргументаваныя доказы ў яе падтрымку, валодаць навыкамі дэдуктыўнага і індуктыўнага мыслення, карыстацца кампактнымі фармулёўкамі для падвядзення вынікаў.

Алімпіяда карыстаецца павышанай зацікаўленасцю студэнтаў. Звычайна ўдзельнікамі становяцца студэнты першага курса ўсіх спецыяльнасцей па ўласным жаданні, бо менавіта на пачатковых курсах вывучаецца дысцыпліна “Беларуская мова (прафесійная лексіка)”. Але, як правіла, усе аматары маюць магчымасць паспрабаваць свае сілы, не толькі студэнты, але нават і магістранты, і выкладчыкі, і тэхнічны персанал.

Па выніках алімпіяды прысвойваюцца тры прызавыя месцы. Пераможцы ва ўрачыстай абстаноўцы ўзнагароджваюцца дыпламамі і грашовымі прэміямі. Студэнты зацікаўлены ў павышэнні бягучай паспяховасці па дысцыпліне, бо акрамя грашовых прэмій прызёры атрымліваюць датэрміновы залік, а ўсе ўдзельнікі – адзнакі ў залежнасці ад сваіх вынікаў. Адзнакі выстаўляюцца толькі са згоды студэнта і ў будучыні таксама значна ўплываюць на залік. У цэлым, алімпіяда па беларускай мове зарэкамендавала сябе са станоўчага боку і мэтазгодна далейшае яе правядзенне ў Беларускім дзяржаўным універсітэце харчовых і хімічных тэхналогій.

У будучыні ўдзел у алімпіядным руху дапаможа сучасным студэнтам вырашаць розныя, у тым ліку бытавыя, жыццёвыя і прафесійныя задачы значна лепш, бо ўжо з маладых гадоў яны навучацца ацэніваць задачы з розных бакоў і разглядаць іх пад розным вуглом. Раптанне алімпіядных заданняў выдатна трэніруе тую самую нестандартнасць мыслення, гнуткасць розуму, магчымасць прымяняць атрыманыя і засвоеныя веды ў самых розных сферах.

ЛІТАРАТУРА:

1. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://pravo.by/novosti/novosti-pravo-by/2022/september/71496/> – Дата доступа: 17.10.2022.

2. Доўгаль, Д. А. Прыёмы стварэння кампетэнтнасна арыентаваных заданняў для правядзення алімпіяды па вучэбных прадметах «Беларуская мова» і «Беларуская літаратура» / Д. А. Доўгаль // Мова, літаратура і культура ў адукацыйнай прасторы Беларусі і Кітая : зборнік навуковых артыкулаў. – Мінск : РІВШ, 2020. – С. 82–86.

ПІСЬМОВЫ ПЕРАКЛАД У КАНТЭКСТЕ КУРСА “БЕЛАРУСКАЯ МОВА. ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА”

Варанец В. І.

Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт

У рамках вывучаемага курса “Беларуская мова. Прафесійная лексіка” ў медыцынскіх універсітэтах краіны важнае месца займае пісьмовы пераклад. Ва ўмовах нацыянальнага білінгвізму, дзе больш актыўна выкарыстоўваецца руская мова, навучыць студэнтаў правільна перакладаць рускамоўныя тэксты на родную мову – вельмі важная і адказная для выкладчыка задача. І ў першую чаргу складанасць пры вывучэнні курса прафесійнай лексікі выяўляецца ў тым, што далёка не ўсе канструкцыі адной мовы лёгка перакладаюцца сродкамі іншай мовы. Прычым, гэта датычыцца і навукова-тэхнічных тэкстаў, і мастацкіх, і нават бытавых. Любую мову мы ўспрымаем перш за ўсё праз слуханне і чытанне, пераасэнсоўваем і ўвасабляем у сваю родную мову праз пісьмо і маўленне як вынік нашага перакладу. Такім чынам пераклад выконвае камунікатыўную функцыю і з’яўляецца відам маўленчай дзейнасці, праз які і адбываецца працэс чалавечых зносін.

Пры выкананні пісьмовага перакладу набываюцца патрэбныя навыкі ў іншых відах маўленчай дзейнасці: чытанне, пісьмо, аўдзіраванне, маўленне. Прычым пры перакладзе ўзаемадзейнічаюць дзве акалічнасці – творчая і аўтаматычная. Працэс пісьмовага перакладу складаецца з некалькіх частак: зрокавае ўспрыманне тэкста, аналіз на мове арыгінала і сінтэз на роднай мове. Аднак было б глыбока памылкова думаць, што студэнту дастаткова паставіць задачу зрабіць пісьмовы пераклад, і ён паспяхова справіцца з гэтым. Да такога віда працы абавязкова павінна быць праведзена падрыхтоўчая работа.

Па-першае, студэнты павінны выдатна ведаць асаблівасці кіравання ў беларускай мове і ўлічваць гэты момант у сваёй працы. Напрыклад, словазлучэнне *больной гриппом* (творны склон) па-беларуску гучыць зусім інакш: *хворы на грип* (вінавальны склан); *у меня болит голова* (р.скл.) – *мне баліць галава* (д.скл.).

Па-другое, паколькі гутарка ідзе аб прафесійнай лексіцы, таксама трэба ўлічваць і розніцу ў лексічных значэннях слоў. Так, слова *кисть* (руки) у